In order to prove the above opinion, the data of the conducted experimental research on the performance indicators of students' studies, the content of their emotional experiences and the correlation between these indicators, which confirm the existence of the determinant influence of emotional experiences on the results of educational activities, is presented. Based on the analysis of these experimental data, it has been established that there is a direct connection between the experiences of a particular modality (in particular anger and fear), as well as the intensity and duration of emotional experiences and the results of student learning activities.

It is concluded that the improvement of such results can take place subject to the correction of the content of emotional experiences and the reduction of intensity and duration of emotions. It is suggested that increasing the effectiveness of educational activities of students can be achieved through the implementation of a corrective program to optimize emotional experiences and overcome their negative impact on learning outcomes.

Key words: educational activity of students, emotional experience, effectiveness of educational activity, factor, determinant influence.

УДК 159.9

Л. П. ЖУРАВЛЬОВА, Н. В. МУЖАНОВА

DOI: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi12.50

ДИНАМІКА ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ УЧАСНИКІВ СУБКУЛЬТУР

Стаття присвячена аналізу змін в ціннісно-смисловій сфері особистості, яка є залученою до субкультури. Проведено теоретичний аналіз досліджень і публікацій, розглянуто основні підходи до вивчення ціннісно-смисловій сфері особистості. Подано емпіричні дані дослідження ціннісно-смисловій сфері представників неформальних субкультур двох вікових груп (підлітків та дорослих). Встановлено достовірно значущі відмінності в смисложиттєвих орієнтаціях досліджуваних. Учасники неформальної субкультури вважають своє життя менш осмисленим ($p \leq 0,01$), спрямованим ($p \leq 0,01$), наповненим ($p \leq 0,01$) і структурованим ($p \leq 0,01$), порівняно зі звичайними громадянами. Онтогенетична динаміка показників смисложиттєвих орієнтацій жінок, які належать до неформальних субкультур, є значно стрімкішою порівняно з аналогічними показниками «неформалів»-чоловіків. Виявлено відмінні ознаки ціннісних орієнтацій учасників субкультури, відносно звичайних громадян.

Система термінальних цінностей «неформалів» переважно співпадає з системою цінностей «звичайних громадян», а їх інструментальні цінності здебільшого відрізняються. Відмінності в структурі цінностей стосуються їхньої спрямованості: члени субкультури є переважно індивідуально орієнтованими, а пересічні люди – більш соціально спрямовані. Підтверджено вплив субкультурного середовища на ціннісно-смислову сферу його представників.

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації, цінності, термінальні цінності, інструментальні цінності, ціннісно-смилова сфера, підлітковий вік, дорослий вік, неформальна субкультура, онтогенетична динаміка.

Статья посвящена анализу изменений в ценностно-смысловой сфере личности, которая является вовлеченной в субкультуры. Проведен теоретический анализ исследований и публикаций, рассмотрены основные подходы к изучению ценностно-смысловой сферы личности. Представлены эмпирические данные исследования ценностно-смысловой сферы представителей неформальных субкультур двух возрастных групп (подростков и взрослых). Установлено достоверно значимые различия в смысловых ориентациях испытуемых. Участники неформальной субкультуры считают свою жизнь менее осмысленной ($p \leq 0,01$), направленной ($p \leq 0,01$), наполненной ($p \leq 0,01$) и структурированной ($p \leq 0,01$), в сравнении с обычными гражданами. Онтогенетическая динамика показателей смысловых ориентаций женщин, принадлежащих к неформальным субкультурам, является более стремительной, по сравнению с аналогичными показателями «неформалов»-мужчин. Выявлены отличительные признаки ценностной структуры участников субкультуры, относительно обычных граждан.

Система терминальных ценностей «неформалов» преимущественно совпадает с системой ценностей «обычных граждан», а их инструментальные ценности преимущественно отличаются. Различия в структуре ценностей касаются их направленности: члены субкультуры являются преимущественно индивидуально ориентированными, а обычные люди, в большинстве своем, – социально направлены. Подтверждено влияние субкультурной среды на ценностно-смысловую сферу ее представителей.

Ключевые слова: *смысловжизненные ориентации, ценности, терминальные ценности, инструментальные ценности, ценностно-смысловая сфера, подростковый возраст, взрослый возраст, неформальная субкультура, онтогенетическая динамика.*

Постановка проблеми. Поява великої кількості різномірних молодіжних субкультур є реакцією соціуму на нові соціальні стандарти, тиски і вимоги прискореного темпу життя та швидку урбанізацію населення. Інтенсивний розвиток індустрії початку ХХ століття надав суспільству нові покращені умови життя і можливість особистісного розвитку. Руйнування «ідеалів минулого» призвело до загострення потреби в пошуках смислів. Саме тому ХХ століття відзначене найбільшою кількістю досліджень, орієнтованих на вивчення цінностей і смислів. Поширення явища субкультури в сучасний історичний період лише посилює актуальність таких наукових пошуків. Інформаційні матеріали, які висвітлюють явище субкультури, найчастіше подаються поверхнево, описово і, переважно, в публіцистичних літературних джерелах. Грунтовних досліджень, спрямованих на вивчення особистості, яка є учасником субкультурного середовища надзвичайно мало.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний розгляд ціннісно-сислової сфери в зарубіжній психології ґрунтується на працях А. Адлера, К. Левіна, А. Маслоу, Г. Олпорта, Ф. Перлза, В. Франкла, Е. Фромма, З. Фрейда, К. Юнга, тоді, як наукові пошуки смислів в радянській психологічній школі розпочали Б. Г. Ананьєв, О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, а продовжили їхні учні К. А. Альбуханова-Славська, Б. С. Братусь, Ф. Є. Василюк, Д. О. Леонтьєв, Е. Е. Насіновська. В українській психології відомими дослідниками цінностей та смислів є Г. С. Костюк [3] та В. А. Роменець [8]. Найбільш відомими представниками нового наукового покоління, які вивчають психологію смислу життя, є С.Є. Виговський [1], К. В. Карпінський [4], С. С. Кузнецов [за:2], Д. О. Леонтьєв [5], С. Р. Мадді [6], А. В. Малютіна [за: 2], Е. Н. Осін [7].

Метою дослідження є виявлення динамічних змін впродовж онтогенетичного розвитку в ціннісно-сислової сфері особистості, яка перебуває в субкультурному середовищі. **Предметом** наукового пізнання виступає ціннісно-смилова сфера учасників неформальних субкультур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для встановлення динамічних змін в ціннісно-сислової сфері особистості було застосовано лонгітюдний метод та відповідні методики: тест «Смисложиттєвих орієнтацій» Д. О. Леонтьєва [10] та тест «Ціннісних орієнтацій особистості» М. Рокича [9]. Дослідження проводилося впродовж 2015-2018 років.

Вибірка експериментальної групи (представники субкультури) становила 160 чоловік, зокрема 80 (40 дівчат і 40 хлопців) підлітків (13-16 років) та 80 (40 жінок і 40 чоловіків) дорослих (36-40 років). Склад контрольної групи (пересічні особи) за віком, статтю, освітнім рівнем, матеріальною забезпеченістю був аналогічним до експериментальної. До вивчення долучилися активні учасники 10 різних субкультур Києва та соціальних мереж.

Результати емпіричного дослідження ціннісно-сислової сфери осіб підліткового та середнього дорослого віку, які перебувають у неформальних субкультурах надали можливість встановити основні особливості онтогенетичної динаміки ціннісно-сислової сфери. Впродовж 2015 – 2018 років встановлено негативну онтогенетичну динаміку показників ціннісно-сислової сфери представників субкультурної спільноти в обох вікових групах. Ціннісно-смилова сфера членів неформальної субкультури значно відрізняється від ціннісно-сислової сфери пересічних людей, які, порівняно з «неформалами», вважають своє життя більш осмисленим ($p \leq 0,01$), спрямованим ($p \leq 0,01$), наповненим ($p \leq 0,01$) і структурованим ($p \leq 0,01$) [2].

Встановлено наступну статеву диференціацію: онтогенетична динаміка показників смисложиттєвих орієнтацій у жінок значно стрімкіша, порівняно з чоловіками, що підтверджується дисперсією онтогенетичних показників (див. табл.1). Побудова і порівняння ієрархічної структури систем цінностей експериментальної та контрольної груп створена на основі їх найбільшої значущості для респондентів. Для обох досліджуваних груп найбільш важливими цінностями є цінності кохання та здоров'я, тоді як творчість визнано не важливою цінністю. «Неформали» визначають життєву мудрість, красу природи і мистецтва важливими, «пересічні» громадяни їх такими не вважають. Респонденти з контрольної групи надають перевагу цінностям розвиток і впевненість в собі, учасники субкультур цей вибір не підтримують. Оскільки система цінностей особистості базується на спрямованості ціннісних орієнтацій й визначається залученістю людини до різних життєвих сфер (побут, дозвілля, праця) якісний аналіз динаміки системи цінностей передбачав встановлення життєвих ідеалів, поведінкових норм, цінностей-засобів й соціальної або індивідуальної спрямованості. Так як основними і довгостроковими цінностями є термінальні, для їх якісного аналізу було виокремлено наступні ціннісні категорії: «конкретні цінності»; «абстрактні цінності», «цінності професійної реалізації» та «цінності особистого життя».

Таблиця 1

Матриця статистично значущих статевих та вікових відмінностей смисложиттєвих орієнтацій підлітків та дорослих

Субшкали	Досліджувані групи					
	ЕГ 2015	ЕГ 2018	КГ 2018	ЕГ 2015 ЕГ 2018	ЕГ 2015 КГ 2018	ЕГ 2018 КГ 2018
осмисленість життя	ЧД	ХД, ЖД	ЖЧ		ЕГ КГ	ЕГ КГ
цілі життя	ХД	ХД, ЖД		ЕГ ЕГ		ЕГ КГ
процес життя		ХД			ЕГ КГ	ЕГ КГ
результат життя		ЧД, ХД, ЖД	ЖЧ		ЕГ КГ	ЕГ КГ
ЛК – Я	ЖД	ЖД	ЖЧ	ЕГ ЕГ		ЕГ КГ
ЛК – Життя	ЖД	ЖД			ЕГ КГ	ЕГ КГ

Примітки: ЕГ 2015 – показники експериментальної групи за 2015-й рік, ЕГ 2018 – показники експериментальної групи за 2018-й рік, КГ 2018 – показники контрольної групи за 2018-й рік, Ч – чоловіки, Ж – жінки, Х – хлопці, Д – дівчата, Л – Я – Локус контролю – Я, Л – Життя – Локус контролю – Життя.

Для повноти аналізу, окремо наведено не важливі цінності (див. табл. 2).

Таблиця 2

Ранговий порядок значущості термінальних цінностей досліджуваних експериментальної та контрольної груп

Термінальні цінності	ЕГ (ранг)	Термінальні цінності	КГ (ранг)
Розваги	1	Творчість	1
Розвиток	2	Краса природи і мистецтва	2
Впевненість у собі	3	Щастя інших	3
Творчість	4,5	Життєва мудрість	4
Продуктивне життя	4,5	Визнання	5
Пізнання	6	Продуктивне життя	6
Краса природи і мистецтва	14	Розвиток	14
Життєва мудрість	15	Матеріально забезпечене життя	15
Кохання	16	Впевненість у собі	16
Активне життя	17	Кохання	17
Здоров'я	18	Щасливе сімейне життя	18

Примітки: ЕГ – експериментальна група, КГ – контрольна група

Ієрархічна структура категорій термінальних цінностей: «конкретними цінностями» для членів субкультури є активне життя і здоров'я, а для звичайних громадян матеріальна забезпеченість й щасливе сімейне життя (комфортний побут); «абстрактними цінностями» для «неформалів» є життєва мудрість, краса природи і мистецтва та любов, пересічні члени суспільства обрали любов, розвиток й впевненість у собі; «цінностями професійної реалізації» є активне життя (представники субкультури) і розвиток (пересічні члени суспільства); «цінностями особистого життя» для «неформалів» є любов, а для звичайних громадян – любов і щасливе сімейне життя.

Розгляд результатів дослідження, спрямованих на вивчення, системи інструментальних цінностей є аналогічним (див. табл. 3.) Обидві групи респондентів визначили важливими цінності життєрадісність та сміливість при відстоюванні своїх поглядів. Більша узгодженість спостерігається при визначенні найменш пріоритетних цінностей: невтриманість до недоліків як своїх так і чужих, дисциплінованість, ефективність у справах і дбайливість визнано не важливими. Варто зазначити наступну важливу відмінність в системах цінностей досліджуваних, освіченість посідає чільне місце в ціннісній структурі звичайних людей і передостаннє у «неформалів». Значення цієї цінності є показовим, оскільки для контрольної групи освіченості є суспільною вимогою, в субкультурній спільноті рівню освіченості великого значення не надають.

Таблиця 3

Ранговий порядок значущості інструментальних цінностей досліджуваних експериментальної та контрольної груп

Інструментальні цінності	ЕГ (ранг)	Інструментальні цінності	КГ (ранг)
Дбайливість	1	Невитриманість	1
Освіченість	2	Дбайливість	2,5
Ефективність	3	Самоконтроль	2,5
Вихованість	5,5	Дисциплінованість	4
Невитриманість	5,5	Ефективність	5
Дисциплінованість	5,5	Терплячість	6
Сміливість поглядів	14	Широта поглядів	14
Чесність	15	Вихованість	15
Відповідальність	16	Акуратність	16
Життєрадісність	17	Освітченість	17
Незалежність	18	Життєрадісність	18

Примітки: ЕГ – основна група, КГ – допоміжна група

Ієрархічна структура категорій інструментальних цінностей. З групи «етичних цінностей» для представників субкультури найвагомішими є відповідальність і незалежність, а для пересічних громадян – широта поглядів. Серед «ділових цінностей» для членів субкультури вагомою є лише цінність сміливість поглядів, тоді як звичайні, люди окрім сміливості поглядів, ще виокремили раціоналізм та тверду волю. Що стосується інших груп цінностей, то представники субкультури серед «цінностей спілкування» виділяють чесність та життєрадісність, пересічні громадяни – лише життєрадісність; «індивідуалістичних» – незалежність й сміливість поглядів (представники субкультури), раціоналізм та тверда воля (пересічні громадяни); «конформістських» – широта поглядів (пересічні громадяни), а для «неформалів» такі цінності не є значущими; «самоствердження» – незалежність та сміливість поглядів (представники субкультури), сміливість поглядів й тверда воля (пересічні громадяни); «прийняття інших» – чесність (представники субкультури), широта поглядів (пересічні громадяни).

Однаково важливими для обох досліджуваних груп є цінності «кохання» і «життєрадісність» (термінальні), а спільно неважливими: «невитриманість», «дбайливість», «дисциплінованість», «ефективність» (інструментальні).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ціннісно-сміслова сфера представників субкультур є більш диференційованою за статевими і віковими ознаками, порівняно з відповідними показниками пересічних людей.

Встановлено, негативна динаміка показників смисложиттєвих орієнтації представників неформальних субкультур впродовж 2015 – 2018 років. Виявлені відмінності в системах цінностей представників субкультури та пересічних громадян полягають в спрямованості безпосередньо самих цінностей. Учасники неформальних субкультур надають перевагу індивідуалістичним цінностям, а пересічні громадяни обирають соціально орієнтовані цінності.

Перспективою подальших досліджень є визначення особливостей ціннісно-сміислової сфери підлітків та дорослих, які є активними учасниками формальних субкультур.

Список використаних джерел

1. Виговський С. Є. Теоретико-методологічні підходи до вивчення смислової сфери особистості / С. Є. Виговський // Наука і освіта. – 2012. – № 6. – С. 240–243.
2. Журавльова Л. П. Особливості ціннісно-сміислової сфери осіб, які належать до неформальних субкультур / Л. П. Журавльова, Н. В. Мужанова // Український психологічний журнал : зб. наук. пр. / КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2018. – № 10. – С. 79–92.
3. Костюк Г. С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности / Г. С. Костюк ; под ред. Л. Н. Прокопиенко ; сост. : В. В. Андриевская, Г. А. Балл, А. Т. Губко, Е. В. Проскура. – Киев : Рад. шк., 1989. – 608 с.

4. Карпинский К. В. Дезинтегрированный смысл жизни как детерминанта личностного кризиса / В. К. Карпинский // Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. СоциокINETика. – 2011. – № 2, т. 17. – С. 124–129.
5. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 487 с.
6. Мадди С. Р. Смыслообразование в процессе принятия решений / С. Р. Мадди // Психологический журнал. – 2005. – Том 26, № 6. – С. 87–101.
7. Осин Е. Н. Краткая версия теста жизнестойкости: психометрические характеристики и применение в организационном контексте / Е. Н. Осин, Е. И. Рассказова // Вестник МГУ. Сер. 14: Психология. – 2013. – № 2. – С. 147–165.
8. Роменец В. А. Предмет і принципи історико-психологічного дослідження / В. А. Роменец // Психологія і суспільство. – 2013. – № 2. – С. 6–27.
9. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособ. / Д. Я. Райгородский. – Самара : Издат. дом «БАХРАХ–М», 2002. – 672 с.
10. Шапарь В. Б. Практическая психология. Инструментарий / В. Б. Шапарь. – изд. 3-е. – Ростов н/Д : Феникс, 2005. – 768 с.

References

1. Vyhovs'kyi S. Ye. Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyvchennya smyslovoyi sfery osobystosti / S. Ye. Vyhovs'kyi // Nauka i osvita. – 2012. – № 6. – S. 240–243.
2. Zhuravl'ova L. P. Osoblyvosti tsinnisno-smyslovoyi sfery osib, yaki nalezhat' do neformal'nykh subkul'tur / L. P. Zhuravl'ova, N. V. Muzhanova // Ukrayins'kyi psykholohichnyy zhurnal : zb. nauk. pr. / KNU im. T. Shevchenka. – Kyiv, 2018. – № 10. – S. 79–92.
3. Kostyuk G. S. Uchebno-vospitatel'nyy protses i psikhicheskoye razvitiye lichnosti / G. S. Kostyuk ; pod red. L. N. Prokolyenko ; sost. : V. V. Andriyevskaya, G. A. Ball, A. T. Gubko, Ye. V. Proskura. – Kiyev : Rad. shk., 1989. – 608 s.
4. Karpinskiy K. V. Dezintigrirovanyy smysl zhizni kak determinanta lichnosnogo krizisa / V. K. Karpinskiy // Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya : Pedagogika. Psikhologiya. Sotsiokinetika. – 2011. – № 2, t. 17. – S. 124–129.
5. Leont'ev D. A. Psikhologiya smysla: priroda, stroyeniye i dinamika smyslovoy real'nosti / D. A. Leont'ev. – M. : Smysl, 1999. – 487 s.
6. Maddi S. R. Smysloobrazovaniye v protsesse prinyatiya resheniy / S. R. Maddi // Psikhologicheskyy zhurnal. – 2005. – Tom 26, № 6. – S. 87–101.
7. Osin Ye. N. Kratkaya versiya testa zhiznestroykosti: psikhometricheskiye kharakteristiki i primeneniye v organizatsionnom kontekste / Ye. N. Osin, Ye. I. Rasskazova // Vestnik MGU. Ser. 14: Psikhologiya. – 2013. – № 2. – S. 147–165.
8. Romenets' V. A. Predmet i pryntsypy istoryko-psykholohichnoho doslidzhennya / V. A. Romenets' // Psykholohiya i suspil'stvo. – 2013. – № 2. – S. 6–27.
9. Raygorodskiy D. Ya. Prakticheskaya psikhodiagnostika. Metodiki i testy : ucheb. posob. / D. Ya. Raygorodskiy. – Samara : Izdat. dom «BAKHRAKH–M», 2002. – 672 s.
10. Shapar' V. B. Prakticheskaya psikhologiya. Instrumentariy / V. B. Shapar'. – izd. 3-ye. – Rostov n/D : Feniks, 2005. – 768 s.

L. P. Zhuravlova, N. V. Muzhanova DYNAMICS OF VALUE-SEMANTIC SPHERE OF SUBCULTURAL PARTICIPANTS

The article is devoted to the analysis of changes in the value-semantic sphere of the individual who is involved in a subculture. A theoretical analysis of studies and publications was conducted, the main approaches to the study of the individual's value-semantic sphere are considered. The empirical data of study the value-semantic sphere of two age groups' representatives of informal subcultures (teenagers and adults) are presented. Significant differences in the life-purpose orientation of the experimental people were found. Participants in the informal subculture consider their life less meaningful ($p \leq 0,01$), directed ($p \leq 0,01$), filled ($p \leq 0,01$) and structured ($p \leq 0,01$) in comparison with ordinary citizens. The ontogenetic dynamics of women belonging to informal subcultures' indicators of emotional life orientations are significantly faster compared to similar indicators of "non-formal" men. The distinctive features of participants in the subculture value orientations in relation to ordinary citizens are revealed. The system of terminal values of "non-formals" predominantly coincides with the system of values of "ordinary citizens" but their instrumental values mostly differ. Differences in the values' structure relate to their orientation: the

subculture members are mostly individually oriented and ordinary people are more socially oriented. The subculture environment' influence on the value-semantic sphere of its representatives was confirmed.

Keywords: *the sense of life orientation, values, terminal values, instrumental values, value-semantic sphere, adolescence, adulthood, informal subculture, ontogenetic dynamics.*

УДК 159.922.86-056.49

В. В. ЗЛАГОДУХ, А. С. БУНЯК

DOI: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi12.51

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ У ПІДЛІТКІВ З ПРОЯВАМИ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ

Стаття висвітлює результати теоретичного та емпіричного дослідження самоставлення у підлітків в умовах навчальної діяльності. Уточнюється сутність понять самоставлення та віктимна поведінка. Виокремлюються психологічні показники само ставлення та складові віктимної поведінки у підлітків. Емпірично встановлені особливості самоставлення в залежності від прояву рівня віктимної поведінки у підлітків.

Ключові слова: *самоставлення, віктимна поведінка, учбова діяльність, психологічні особливості, тип рольової віктимності, схильність до віктимної поведінки.*

Статья отражает результаты теоретического и эмпирического исследования самоотношения у подростков в условиях учебной деятельности.

Уточняется сущность понятий самоотношение и виктимное поведение. Выделены психологические показатели самоотношения и составляющие виктимного поведения подростков. Эмпирически установлены особенности самоотношения в зависимости от уровня виктимного поведения у подростков.

Ключевые слова: *самоотношение, виктимное поведение, учебная деятельность, психологические особенности, тип ролевой виктимности, склонность к виктимному поведению.*

Постановка проблеми. У нашій країні щорічно здійснюється велика кількість злочинів і головна увага прикута до особи злочинця, а не жертви. Окрім того, рівень задоволеності власним життям в українців досить низький, а вагомими рисами менталітету є жертвовність, терплячість, здатність та схильність ставити свої інтереси на останній план. Причини цього явища досить складні, але важливо також розглянути механізми протікання такої форми поведінки.

Рівень результативності досліджень віктимної поведінки досить низький, якщо розглядати психологічний бік цих досліджень в Україні. Проблемі віктимності більше уваги приділяла досі лише криміналістика, а в психологічному погляді на цей аспект на разі є значна прогалина. У той час як зарубіжні вчені використовують поняття "віктимна ментальність" та навіть «віктимна культура», розглядають віктимну поведінку як копінг-стратегію, то у вітчизняній науці немає єдиного погляду на причини виникнення віктимної поведінки, навіть саме трактування поняття невиправдано вузьке, лише в площині криміналістики. Існує потреба в створенні нового психодіагностичного інструментарію, адже методик діагностики віктимної поведінки та її причин надзвичайно мало. Методи та програми профілактики та корекції теж потребують оновлення та розширення. Саме тому важливо досліджувати тему віктимної поведінки саме з психологічної точки зору. Також, віктимна поведінка набуває особливої актуальності у підлітковому віці. В цей же період у багатьох підлітків присутні психологічні проблеми із самоставленням, а воно є одним з основних регуляторів поведінки та значним чином впливає на поведінкові прояви, в тому числі віктимні. Також, самоставлення пов'язано з формуванням моральних норм і уявлень. Зі свого боку, віктимність часто викликана негативними уявленнями про себе. Отже, впливаючи на самоставлення можемо чинити вплив і на прояви віктимної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Віктимну поведінку в першу чергу розглядає кримінологія та окремих напрямків науки – віктимологія. В вузькому розумінні віктимною поведінкою можна назвати конкретні діяння (дії або бездіяльність), їх сукупність у конкретній ситуації, внаслідок застосування яких людина стає жертвою. В широкому розумінні віктимна поведінка – це складна система взаємодії людини з оточуючим світом, внаслідок якої вона виступає жертвою. З'ясуванню індивідуально-психологічних властивостей та якостей особистості жертви, що сприяють її віктимізації, присвячено цілу низку досліджень. Сукупність якостей, явищ, психологічних властивостей, характеристик особистості, що сприяють її віктимній поведінці та віктимізації, складають віктимність особистості. Віктимність (або віктимогенність) – це набуті